

Psykologen:

Marta Maria Gorecka er psykolog, men først og fremst Marta

Stolthet og fordømmelse

Advarsel. Dette du leser kan få deg til å føle et psykisk, kanskje fysisk, ubehag. Hvis det gjør det: Slapp av. Det er meningen.

Er alle kvinner i burka undertrykte? Er alle mørkhudede voldtektsmenn? Er alle rusmisbrukere kriminelle og ødelagte mennsker? Er alle religiøse ekstremister? Er alle deprimerede late?

Er alle nordmenn rasister? Kanskje du kjente mest på å protestere på det aller siste spørsmålet. Hvorfor så mye mer enn de andre spørsmålene? Jeg har levd hele livet med to kulturer side om side. Til tross for min lange fartstid som nordlending, har jeg en sterk polsk identitet. Jeg finner det interessant når nordmenn sier at "Du har bodd her så lenge. Du er jo norsk." Hvorpå jeg spør dem: "Vil en mørkhudet person som har bodd like lenge i Norge som meg, være norsk i dine øyne?" De fleste fortier.

Menneskets grunnleggende sosiale atferd er å skille mellom "oss" og "dem". All forskning på gruppeatferd har underbygd dette. Dette går tilbake til tiden vår i huler med fangst,

bærplukking, og mammutjakt Det handlet om overlevelse. Det kjente er det trygge, et prinsipp som er like aktuelt i dag. Tidligere trodde man at fordømmelse var medfødte. Noe som har vist seg å være feilaktig. Vi har derimot en medfødt tendens til å frykte det ukjente. En sunn skepsis kanskje.

*Barn er ikke
fordomsfulle av natur.
Vi lærer av våre
omsorgsgivere. Ser barn
at mor ved gjentatte
anledninger er redd for
hund, så blir barnet også
redd for hund.*

Barn er ikke fordomsfulle av natur. Vi lærer av våre omsorgsgivere. Ser barn at mor ved gjentatte anledninger er redd for hund, så blir barnet også redd for hund. Hører barnet ofte nok at sigøynere bare stjeler og tigger, vil de kunne anta dette.

For å forstå holdninger må vi ofte se på kulturen

vi lever og puster i. Samfunnets syn på de "nye og fremmede" medlemmene av samfunnet blir møt med skepsis. Minoritetene, de russyke, urfolk innvandrere, utviklingshemmede, kvinner. For å forstå kultur må man også kjenne til historien Andre verdenskrig. Folkemordene i Rwanda og borgerkrigen i Jugoslavia for 20 år siden bærer preg av etnisk rensing. Indirekte typer av etnisk utvisking, tilsvarende fornorskningspolitikker av samene, pågår ennå mot urfolk. Ofte må vi se til hver enkelt individs historie for å forstå hans holdninger ytterligere. Men det orker vi sjeldent.

Vi mennesker kan være tankemessige late Vi liker ikke ubehag. Vi liker å leve behagelig og forutsigbare liv. Ofte er litt informasjon og formening om en gruppe nok til å skape balanse Vi leter etter snarveier i måter vi tenker på. De kreves en større gullmedaljevinnende motivasjon til å endre på egne tanker og oppfatninger. Det er enklere å lete etter, og finne, holdepunkter hos "de andre" som bekrefter våre oppfatninger a dem enn å endre på egne syn. Tror man på at e minoritet lukter vondt vil man av alle Hugo Boss luktende medlemmer kunne fokusere på det en medlemmet som lukter svett.

Holdninger er en lært tilbøyelighet til å reagere positivt, negativt eller nøytralt overfor ting personer eller grupper. Det har flere funksjoner som å skape struktur og mening i tilværelsen samt gi oss identitet og en følelse av sosial tilhørighet. Det vanligste er å betrakte holdningene

som bestående av tre elementer: et kognitivt/ tankemessig element, et følelseselement og et atferdselement. Oppfatninger og stereotypier utgjør det tankemessige. Fordommer utgjør det følelsesmessige. Diskriminering utgjør atferdselementet. Disse tre henger sammen og påvirker hverandre gjensidig. Oppfatninger og stereotypier kan være seiglivede og vanskelig å endre, men ikke umulig.

Stereotypier er gjerne en felles oppfatning om egenskaper ved en sosial gruppe. De er ofte unøyaktige, samt motstandsdyktige. Å tilegne oss ny informasjon som kan få oss til å endre oss har vist seg å være svært vanskelig. Vi beholder stereotypier selv om vi får informasjon som sier noe annet. Det kan faktisk gi utarte seg i en følelse av ubehag da det begynner smått å true ens oppfatning av omgivelsene.

Stereotypier er ikke nødvendigvis emosjonelt ladet og leder ikke nødvendigvis til diskriminering. De krever lite arbeid. Vi slipper mye tenking og bearbeiding.

Diskriminering

Diskriminering. Rasisme. Vi alle er enige at vi digger ikke dette. Men det er noe ullent likevel. *Dette er fordommer og diskriminering mot personer basert på deres etnisitet eller rase.*

Det er subjektive oppfatninger til hva en rasist er. Vi opplever lite åpen rasisme. Kanskje er dette en

brannfakkell for deg som leser dette. Vi segregerer ikke svarte og hvite som i USA og Sør-Afrika i forrige århundre. Likevel er den rasismen som er evident i dag mer skjult. Den gir seg gjerne utslag i at mennesker opplever en indre konflikt mellom ufordelaktige holdninger ovenfor mennesker av andre raser, og forventninger samfunnet har om at man ikke skal være fordomsfull. Når samfunnets forventninger er svake er det større sannsynlighet at rasismen blir mer åpen. Vi har en sterk forventning om hvor fy rasisme er.

Diskriminering, enn så ulovlig det har blitt, forekommer ennå, kanskje mer skjult. Handikappede, utenlandske navn i søknadsbunken, kvinner, eldre arbeidstakere.

Interessant eksempel kan være vitser om "samer, jøder og negre" – er dette rasisme? Noen vil si nei. Andre drar R-kortet umiddelbart med ulende sirene. Politisk korrekt er det nok ikke. Kanskje det er derfor noen ler av disse, fordi det er noe deilig over noe som ikke er "kosher". "Såpass må de tåle", sies det. Hverdagsrasismen lever i beste velgående. Nevn "samisk språkforvaltningsområde" til en etnisk nordmann i Nord-Norge og reaksjonene kan komme deretter. Finnes det noe løsning på dette? Er noen av oss fri for stereotypier og fordommer? Kan kunnskap hjelpe oss til å bli mindre fordomsfulle?

Hvordan endre på dette? Først og fremst må man stille seg spørsmålet: Er jeg motivert nok til

å endre på dette? Ønsker jeg å tenke og undersøke tre ganger ekstra for å finne tilfeller som ikke stemmer overens med mine antakelser? De aller færreste vil svare ja.

Er det ikke bare å sette folk sammen? På kafi eller kino? Det er usikkert om eksponering for den gruppen man har stereotypier mot vil gjøre folk være mindre fordomsfulle. Forskning har vist blandede resultater. Selv om man henger sammen noen ganger har det mer en kortsiktig virkning. Bevisstgjøring av holdninger kan slå begge veier noen ganger til det verre. Derimot kan mye tyde på at holdninger ovenfor andre endres i samarbeid der man har felles kjent mål å samarbeide mot.

Du som individ må være motivert. Du kan ha di bagasje, erfaringer og holdninger, men det er hv du velger å gjøre med det som gjelder.

Vet du hvordan du bevisst/ubevisst ter deg ovenfor andre som du oppfatter som forskjellig fra deg? Toleranse er en fin bil å ha, men vanskelig vedlikeholde hele tiden.